

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทในด้านที่เห็นว่า พระสงฆ์สามารถเป็นสื่อบุคคลที่มีลักษณะ เฉพาะตนที่จะใช้คุณประโยชน์ของการสื่อสารมา เพื่อการพัฒนาชนบทได้เป็นอย่างดี ด้วยการศึกษาดูเฉพาะกรณีโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง หมู่บ้านห้วยยาง ตำบลโพนสูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี อันเป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาชนบท โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ และประสานงานกับหน่วยงานราชการ ด้วยการ เป็นแกนนำการพัฒนาด้านจิตใจการดำเนินชีวิตและปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม ประชาชนจะสามารถพัฒนาตนเองหรือควบคุมตนเองให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสุขและมีคุณภาพที่ดีภายในสังคมร่วมกันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมี 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ของความเชื่อถือ และความเป็นผู้นำในตัวพระสงฆ์กับการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองชาวบ้านห้วยยาง ตำบลโพนสูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมในการสื่อสารระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านห้วยยาง ตำบลโพนสูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ที่มีผลต่อการยอมรับและปฏิบัติตามหลักการของโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง
3. เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตหมู่บ้านห้วยยาง ตำบลโพนสูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี

อภิปรายผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะเบื้องต้น ประชากรที่ศึกษามี 156 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย ประชากรนั้นมีอายุระหว่าง 21-50 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก และมีอาชีพเสริมเช่นการทำไร่ การรับจ้างอยู่ด้วย ประชากรมีกรรมสิทธิ์

ในที่ทำงาน เป็นของตนเอง เป็นส่วนใหญ่ โดยมีพื้นที่การทำงาน ทำไร่อยู่ระหว่าง 21-40 ไร่ โดยประมาณ รายได้ของประชากรโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือระหว่าง 3,000 - 3,999 บาท ในด้านสถานภาพการสมรสแล้ว เป็นส่วนมาก แต่ละครอบครัวมีบุตรโดยเฉลี่ยแล้ว ครอบครัวละ 2-3 คน เป็นส่วนใหญ่

คุณสมบัติพื้นฐานทางด้านศีลธรรมของประชากรหลังจากที่เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองแล้วประชากรสามารถลดละเลิกอบายมุขได้ เป็นส่วนใหญ่แล้วยังมีการเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี อันเป็นผลจากการพัฒนาจิตใจตามแนวพุทธศาสนา โดยการนำการพัฒนาจากพระสงฆ์ที่ประชาชนมีความศรัทธา เชื่อถือในความสามารถ การเสียสละ ความกระตือรือร้น ความจริงใจ ความมีเมตตาโอบอ้อมอารีที่พระสงฆ์มีต่อประชาชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานข้อที่ 1-5 พบว่าความศรัทธาเชื่อมั่น ความสามารถ ความกระตือรือร้นในตัวพระสงฆ์ การมีทักษะในการสื่อสารของพระสงฆ์กับชาวบ้าน และปริมาณในการรับข่าวสารของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุตรธานี

และจากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อหาลำดับความสำคัญของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยางจากตัวแปรทั้งห้าตัวแปร พบว่า ความมีทักษะในการสื่อสารของพระสงฆ์ เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง ตัวแปรลำดับต่อมา เป็นตัวแปร เกี่ยวกับความมีศรัทธาเชื่อมั่นในตัวพระสงฆ์ของชาวบ้านห้วยยาง ส่วนตัวแปรอีกสามตัวแปร คือ ความสามารถ ความกระตือรือร้น และปริมาณในการรับข่าวสารของชาวบ้านห้วยยาง เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลค่อนข้างน้อยต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของประชากรที่ศึกษา

อภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 1-5 ซึ่งเป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ความมีศรัทธาเชื่อมั่นในตัวพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับการยอมรับ และเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า ประชากรที่ศึกษามีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวพระสงฆ์ว่าเป็นบุคคลที่มีความจริงใจต่อการนำการพัฒนาจิตใจของชาวบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชากรเชื่อว่าพระสงฆ์มีความโอบอ้อมอารี มีเมตตา ด้วยการอุทิศเวลาให้กับการพัฒนาจิตใจชาวบ้านโดยไม่หวังผลตอบแทน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหายุทธทุกข์ทาง ใจ-กาย ให้กับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ ผลการวิเคราะห์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลที่ได้ยืนยันสมมติฐาน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของกลุ่ม ไฮแมน, ฮอฟแลนด์ และคณะ (Erevin P. Bettinghaus, 1968: 93) ที่สรุปว่าความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารนั้นขึ้นอยู่กับความมีศรัทธาเชื่อมั่น (Trustworthiness) ของผู้รับสารที่ให้ความไว้วางใจต่อผู้ส่งสารว่าเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความสุภาพอ่อนโยน เป็นมิตรกับทุก ๆ คน เป็นผู้ที่มีคุณธรรม รู้จักการให้อภัย เป็นคนที่มีความยุติธรรม อันตรงกับคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ศึกษาว่ามีผลให้ประชากรยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองในบ้านห้วยยาง

นอกจากนั้นการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ โอมูเณ (2526: 81) ที่พบว่า ในทัศนะของประชาชนพระสงฆ์เป็นบุชณียบุคคลที่มีความน่าไว้วางใจ อันประกอบด้วย การมีความเสียสละ มีเมตตาธรรม มีความจริงใจในการให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยมิหวังผลตอบแทน

สมมติฐานที่ 2 ความสามารถในการใช้ความรู้และปฏิภาณไหวพริบแก้ปัญหาก็กับประชาชนของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นในความสามารถในการใช้ความรู้ และปฏิภาณไหวพริบแก้ปัญหาก็กับชาวบ้านได้ กล่าวคือ พระครูธรรมภาณีมีความสามารถที่จะนำเอาเทคนิควิทยากรสมัยใหม่ และหลักพุทธศาสนาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาก็กับชาวบ้านให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และองค์กร เอกชนให้เข้ามาช่วยพัฒนา

ชุมชน ผลการวิเคราะห์หัตถ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลที่ได้ยืนยันสมมติฐาน การศึกษานี้ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัย ของ ฮอฟแลนด์ และคณะ (Hovland, Janis, Relley) (Erevin P. Bettinghaus, 1968: 94) ที่พบว่า ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารมีปัจจัย ความสามารถหรือความชำนาญ (Competence or extertness) เป็นองค์ประกอบประการ หนึ่งที่ผู้รับสารสามารถมองเห็นในความสามารถนั้น ๆ ของผู้ส่งสารได้ และสอดคล้องกับการ ศึกษาวิจัยของ ฟินิจ ลากธนานนท์ (2527. 149-164) ในการศึกษาพระอ่าง ปัญญาโร เจ้าอาวาสวัดบ้านน้อยทุ่งสว่าง อ่าเภอคำม่วน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พระสงฆ์มีความ สามารถในการสร้างค่านิยมและความเชื่อในเรื่อง "การทำบุญ" ด้วยการประยุกต์พิธีกรรมและ ประเพณีทางศาสนาให้เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน อบรมธรรมโดยใช้ภาษาที่ง่ายต่อการ เข้าใจ พร้อมทั้งสอดแทรกหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น อันเป็นผลให้ชาวบ้านเชื่อฟังพระสงฆ์ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

สมมติฐานที่ 3 ความกระตือรือร้นในตัวของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับการยอมรับและ เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเชื่อในความกระตือรือร้นของพระครูพิศาลธรรมภาณี ว่า เป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง รับผิดชอบ และพูดจริง ทำจริง ในการทำงานในโครงการ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง ผลการวิเคราะห์หัตถ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลที่ได้ยืนยันสมมติฐาน

การวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิการ์ ไอมูเณ (2526: 81) พบว่า พระสงฆ์ เป็นปุชนิยมบุคคลที่มีความกระตือรือร้นอันประกอบด้วยความขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบ ในกิจการอื่น เป็นภารกิจของพระสงฆ์ที่ส่งผลให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือ ในการพัฒนาชุมชน

นอกจากนั้นยังพบว่าสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ฟินิจ ลากธนานนท์ (2528: 19) ศึกษาถึงโครงการพัฒนาจิตใจของพระอ่าคา ปัญญาโร พบการพูดจริง ทำจริง ในการประพฤติ เป็นแบบอย่างให้กับชาวบ้านด้วยการรณรงค์ด้านอบายมุขด้วยการอบรม และปฏิบัติ ค่อด้านไม่รับนิมนต์จากชาวบ้านที่ยังหลงมัวเมาในอบายมุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานศาสนพิธี ต่าง ๆ ถ้าชาวบ้านมีการกินเหล้า หรือการพนัน ท่านไม่ไป หรือถ้าไปแล้วจึงพบเห็น

ครั้งต่อไปท่านก็ไม่รับนิมนต์ ซึ่งมีผลผลักดันให้ชาวบ้านได้ลละ เลิกขายมุข เพราะเห็นแบบ
 อย่างที่พูดจริง ทำจริง จากพระสงฆ์ผู้นำการพัฒนาจิตใจ

สมมติฐานที่ 4 ทักษะในการสื่อสารของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์กับการยอมรับ และ
 เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านด้วย

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเชื่อในความสามารถของพระสงฆ์อื่น เป็น
 ความสามารถพิเศษในการทำการสื่อสารและข่าวสารให้แก่ประชาชนได้เกิดความศรัทธา เชื่อถือ
 ปฏิบัติตามได้ด้วยความรวดเร็วและถูกต้องตามความประสงค์ของผู้สื่อสาร ผลการวิเคราะห์
 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลที่ได้ยืนยันสมมติฐาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ
 โรเจอร์ (Rogers 1969: 126) พบว่า การสื่อสารช่องทางระหว่างบุคคลโดยใช้สื่อบุคคล
 เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสาร สื่อบุคคลนี้เป็นประโยชน์มากในกรณีที่ผู้สื่อสารหวังผลให้ผู้รับสาร เปลี่ยน
 แปลงทัศนคติ และมีพฤติกรรมในการยอมรับสารนั้น ทำให้ผู้รับสารแสดงผลตอบสนอง
 (response) ที่มีต่อสารโดยส่งกลับไปยังผู้ส่งสาร ทำให้ผู้ส่งสารสามารถมีโอกาสปรับปรุง
 เนื้อหาข่าวสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับการสรุปคุณลักษณะของพระสงฆ์ผู้นำทางจิตใจ ของ
 พระมหาประยุต ญุตโต (2513: 18) ว่าพระสงฆ์นอกจากจะเป็นผู้ประพฤติธรรมแล้ว
 พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิทยาการต่าง ๆ เหนือกว่าชาวบ้าน สามารถให้คำปรึกษาอธิบาย
 ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างแยบยล

นอกจากนี้การศึกษาของ สมบูรณ์ สุขสำราญ (2530) กรณีศึกษาพระสงฆ์
 นักพัฒนา พบว่า การพัฒนาของพระสงฆ์ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือล้วน เป็น
 พระสงฆ์ในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่มีความสามารถในการเป็นสื่อในการพัฒนาได้ด้วยการอาศัยทักษะใน
 การสื่อสารทุกรูปแบบ ทั้งการอบรม สั่งสอน ปฏิบัติธรรม เป็นแบบอย่างในชุมชน (พลศักดิ์
 จิรโกศิริ 2527: 109) และมีความสามารถโน้มน้าวใจในประชาชน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
 เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สมมติฐานที่ 5 ปริมาณในการรับข่าวสารของชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับการยอมรับ
 และเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีปริมาณในการรับข่าวสารจากพระสงฆ์ในเรื่องโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ในปริมาณความถี่ที่สม่ำเสมอ อันมีผลให้ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ผลการวิเคราะห์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลที่ได้ยืนยันสมมติฐาน

งานวิจัยนี้สอดคล้องกับพื้นฐานของชาวพุทธที่มีปฏิสัมพันธ์กับพระสงฆ์มาเป็นเวลานานอยู่แล้ว ปริมาณการรับข่าวสารจากพระสงฆ์จึงยังคงมีคู่กันมาตลอด ประกอบกับพระสงฆ์ที่ยึดมั่นในพระวินัย วิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่เตือนให้พระสงฆ์ระลึกถึงพุทธพจน์ (พระราชนวณิ 2513: 9) ว่า "บรรพชิตพึงพิจารณาอยู่เนือง ๆ ว่า ความเป็นอยู่ของเรา เนื่องด้วยผู้อื่น . . . วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่"

การศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกเล่ม 25 (อ้างในพลศักดิ์ จิรไกรศิริ 2527: 108) ว่า "ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้มิอุปลาระมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจิวร เสนาสนะปัจจัย เภสัชบริขาร . . . แม้เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการปกครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด" ความถี่ในการรับข่าวสารจากพระสงฆ์มีโดยปกติอยู่แล้ว

ผลการวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการที่พระสงฆ์ได้พบปะให้ข่าวสารในแนวพุทธศาสนาแก่ประชาชนโดยสม่ำเสมออยู่แล้วย่อมจะมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองด้วยดี

การอภิปรายผลการวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี ด้วยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ดังต่อไปนี้

ผลของการวิจัยครั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่า พระครูพิศาลธรรมภาณี (สมคิด สวณฺโณ) เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถในการใช้ทักษะการสื่อสารมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชนบทได้เป็นอย่างดี เนื่องจากทัศนคติของประชาชนเห็นว่าพระครูพิศาลธรรมภาณี เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ น่าเชื่อถือที่ประชาชนมีความศรัทธา เชื่อถือว่ามีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง

ทักษะการสื่อสารของพระสงฆ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการยอมรับและ เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo 1960: 41) ว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น ผู้ส่งสาร (sources) มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้รับสาร เกิดความประทับใจและมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวผู้ส่งสาร ปัจจัยประการแรกที่ทำให้ผู้ส่งสารได้รับความศรัทธาเชื่อมั่นจากผู้รับสารประสบความสำเร็จในการสื่อสาร คือ ทักษะในการสื่อสารของผู้ส่งสาร (Communication Skills) ที่มีความสามารถ และความชำนาญในการเข้ารหัส (Encoding Skills) คือการมีความชำนาญในการเขียน การพูด และมีความสามารถในการถอดรหัส (Decoding Skills) คือการมีความชำนาญในการอ่าน การฟัง นอกจากนี้ยังประกอบด้วย ความคิดใคร่ครวญ การมีเหตุผลในการพูด เขียน อ่าน และฟัง ก็ย่อมถือได้ว่าผู้ส่งสาร คือพระพิศาลธรรมภาณี เป็นผู้ที่มีความสามารถโน้มน้าวใจให้ชาวบ้านห้วยยาง เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองได้

การวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ สมบูรณ์ สุขสำราญ ในปี พ.ศ. 2528 ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ Rockefeller แห่งสหรัฐอเมริกาในเรื่อง "การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา" พบว่า พระสงฆ์ได้เผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชน และเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจโดย เน้นในลักษณะการเจริญสมาธิฝึกวิปัสสนากรรมฐาน แสดงธรรม เทศนา เพื่อการประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้พระสงฆ์ยังได้รณรงค์เพื่อต่อต้านอบายมุขในหมู่ประชาชน และฝึกอบรม จัดตั้งกลุ่มพุทธเยาวชน เป็นพฤติกรรมที่พระสงฆ์ได้ใช้ทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสื่อในการโน้มน้าว เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของชาวบ้านให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

นอกจากนี้การวิจัยของ เฉลิม อุดกฤษฎ์ เรื่อง "การศึกษายาทของพระภิกษุในงานพัฒนาชุมชน" ใน พ.ศ. 2521 พบว่า พระภิกษุมีบทบาทในการพัฒนาการศึกษา เป็นอย่างมากในเรื่องการอบรมศีลธรรมประชาชนอัน เป็นผลมาจากการที่พระสงฆ์มีทักษะในการสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจถึงการศึกษาด้วยปรีชาธรรมอีกประการหนึ่ง

แต่การวิจัยนี้กลับไม่สอดคล้องกับการวิจัยของกรรณิการ์ โอมูเณ (2526) ที่พบว่า ทักษะการสื่อสารของพระสงฆ์กับประชาชนนั้น ด้อยอิทธิพลต่อการยอมรับการ เป็นสมาชิกสหบาล ชาว คง เนื่องจากว่าโครงการสหบาลชาว เป็นการพัฒนาด้านวัตถุประสงค์ที่การตัดสินใจของชาวบ้านนั้น มาจากการได้เห็น เป็นรูปธรรม คือการมีผลผลิตข้าวเพิ่มอันทำให้เรื่องปากท้องไม่มีปัญหา แต่ การอบรมสั่งสอนพัฒนาด้านจิตใจของประชาชนนั้นยังไม่บรรลุผล เพราะชาวบ้านยังห่วง เรื่องการ ยังชีพอยู่ การที่พระสงฆ์จะมาใช้เวลาการอบรมธรรมะชาวบ้านยังไม่คล่องตัวสำหรับจะมี กิจกรรมร่วมได้

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก เทปคำสอนและ เอกสารด้านธรรมะที่พระครูพิศาลธรรมภาณี ได้จัดทำขึ้น พบว่า การขยายความอธิบายธรรมะต่าง ๆ ทั้งการพูด การเขียน ท่านได้ใช้ ภาษาในการสื่อสารที่ผู้ฟัง ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ทันที เนื่องด้วยความสามารถการใช้ภาษาใน การสื่อสารนั้น ท่านพระครูพิศาลธรรมภาณีได้ผ่านการฝึกฝนในการขยายบรรยายความทางธรรม มาเป็นอย่างดี ดังจะเห็นว่าท่านพระครูพิศาลธรรมภาณีได้รับรางวัลดีเด่นสายเผยแผ่พุทธศาสนา จากศูนย์ส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2530

ปัจจัยความมีศรัทธาเชื่อมั่นต่อพระสงฆ์ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและ เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง ตรงกับการวิจัยของกรรณิการ์ โอมูเณ ในปี พ.ศ. 2526 เรื่องเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ เป็นกรณีศึกษาเฉพาะ โครงการสหบาลชาว หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งพบว่า พระสงฆ์ (พระอธิการนาน สุทธิโล) เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถและทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะในทัศนะของประชาชนมีความเห็นว่า พระสงฆ์ เป็นสื่อบุคคลที่ประกอบ ไปด้วยความน่าไว้วางใจ หรือความมีศรัทธาของประชาชน ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน และความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ อีกด้วย

จากการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ พินิจ ลากธนานนท์ เรื่อง "พระสงฆ์ใน ชนบทอีสานกับการพัฒนาตามหลักการพึ่งตนเอง" ในปี พ.ศ. 2528 พบว่า พฤติกรรมการพัฒนา ชนบทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งที่เป็นบทบาทตามอุดมคติ (ideal role) และบทบาท ที่ปรากฏจริง (actual role) ที่พระสงฆ์และประชาชนคิด และแสดงออกตามสถานภาพ

(status) ที่แตกต่างกันตามบทบาทก็คือ ถ้าบุคคลมีสถานภาพหรือมีเกียรติยศสูงเท่าใดก็จะมีอิทธิพลในการโน้มน้าวใจมากเพียงนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บทบาทในสังคมของบุคคลจะเป็นเครื่องชี้วัดที่สำคัญให้เห็นว่าผู้ส่งสารจะมีอิทธิพลมากเพียงใดนั่นหมายความว่า ในการสื่อสารโน้มน้าวใจพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ส่งสารที่ถือว่ามีเกียรติยศ (Pressige) เหนือกว่าประชาชนย่อมได้รับความสนใจที่จะรับฟังศรัทธาเชื่อมั่นจากประชาชนที่จะพัฒนาความศรัทธาไปสู่ระบบความเชื่อถือและเป็นค่านิยมในสังคมต่อไป ซึ่งการที่พระครูพิศาลธรรมภาณีได้รับความศรัทธาเชื่อมั่นจากชาวบ้านทั่วๆ ไปจึงสอดคล้องกับทฤษฎีบทบาท ที่จาคอบ (Jacob L. Moreno) (พินิจลาภธนานันท์ 25: 8: 33) กล่าวว่า การที่แต่ละบุคคลในสังคมเข้าไปรับตำแหน่งที่มีหน้าที่หนึ่ง ในสถานภาพหนึ่งนั้นหมายถึงการยอมรับรูปแบบพฤติกรรมที่ถูกกำหนดมาแล้วจากตำแหน่งหน้าที่ และสถานภาพนั้น ๆ พฤติกรรมดังกล่าวคือ บทบาทที่สังคมคาดหวังไว้ (Expected role) นั่นคือชาวทวยยางได้คาดหวังในคุณลักษณะของพระครูพิศาลธรรมภาณีว่าสามารถชี้แนะแนวทางพุทธธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ด้วยดี

ในการวิจัยครั้งนี้ ความมีทักษะในการสื่อสารและการได้รับศรัทธาเชื่อมั่นของพระครูพิศาลธรรมภาณี ทั้งสองปัจจัยมีอิทธิพลต่อการยอมรับและเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กันอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร (Source Credibility) ที่สอดคล้องกับการวิจัยของ ฮอปแลนด์ เจนิส เคลเลย์ (Hovland, Janis, Keley) ในเรื่องการสื่อสารและการโน้มน้าวใจ (Communication and Persuasion) (Bettingmaus, 1968: 93) พบว่าความชำนาญความมีทักษะ (Skill) และความมีศรัทธาเชื่อมั่น (Trustworthiness) ทั้งสองประการนี้ ผู้รับสารเชื่อว่ามิอยู่ในตัวผู้ส่งสารอันนำมาซึ่งความเชื่อถือต่อแหล่งสารได้

สถาบันสงฆ์ไทยนับเป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์ได้รับความนับถืออย่างสูงและเป็นสถาบันที่ขาดเสียมิได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนที่อยู่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ทางกาย และเป็นสถาบันที่เฝ้าอำนวยความสะดวกทางศาสนกิจแล้ว สถาบันสงฆ์ยังสามารถให้บริการอื่น ๆ ที่ผลของการวิจัยพบว่า คุณลักษณะและความสามารถเฉพาะตัวของพระสงฆ์เป็นตัวเร่งให้พระสงฆ์มีอิทธิพลที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ อันอยู่บนพื้นฐานความเคารพศรัทธาที่ประชาชนมีอยู่เดิมแล้ว

ดังนั้นการที่พระครูพิศาลธรรมภาณีจะ เผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ ความคิดใด ๆ แก่ชาวห้วยยาง ด้วยอาศัยทักษะการสื่อสารและความมีศรัทธาเชื่อมั่น เป็นแรงจูงใจให้ประชาชน ยอมรับและตัดสินใจ เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เนื่องจากลักษณะโดยธรรมชาติ ของพระสงฆ์และความสามารถพิเศษในการมีทักษะในการสื่อสารแล้ว ปัจจัยอื่น ๆ คือ ความสามารถ ความกระตือรือร้นในตัวพระสงฆ์และปริมาณในการรับข่าวสารของประชาชนจะด้วย อิทธิพลและความสำคัญลงไป โดยเห็นว่า ปัจจัยทั้งสามประการไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจต่อการ เข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง อาจเนื่องมาจากประชาชนมีความเห็นว่าพระสงฆ์ ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเฉลียวฉลาด หรือความชำนาญพิเศษในการแนะนำปัญหาต่าง ๆ เนื่องจากการพัฒนาตามโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง บทบาทของพระสงฆ์ เป็นผู้นำในการ พัฒนาจิตใจเป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตามปัจจัยทั้งสามนี้อาจจะมีอิทธิพลสูงต่อการตัดสินใจยอมรับของ ประชาชนในกรณีที่พระสงฆ์ เป็นนักพัฒนาทางด้านวัตถุ เช่นการเป็นผู้นำในการพัฒนาสร้างถนน บ่อน้ำ โรงเรียน สถานอนามัย เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบในด้านคุณลักษณะของพระสงฆ์กับงานวิจัย อื่น ๆ พบว่าพระสงฆ์นักพัฒนาล้วน เป็นพระสงฆ์ในท้องถิ่นชนบทนั้น ๆ และมีถิ่นพำนักอยู่ในหมู่บ้าน ที่ทำการพัฒนา ดังการวิจัยของ พิณีจ ลากธนานันท์ (2528) พระสงฆ์ที่มีบทบาทในการพัฒนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 38 รูป ล้วนแต่พัฒนาหมู่บ้านที่พระสงฆ์นั้นพำนักอยู่ ซึ่งแตกต่าง จากพระสงฆ์ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่าพระครูพิศาลธรรมภาณี กลับมีถิ่นพำนักอยู่ในวัดป่า เลไลย์ บ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านห้วยยาง ตำบลโพธิ์สูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตรโดยประมาณ และพบว่านอกจากพระพิศาลธรรมภาณีจะเป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจในโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองที่หมู่บ้านห้วยยางแล้วยังได้ไปเป็นผู้นำการพัฒนาจิตใจในท้องถิ่นอื่นอีก ซึ่งอยู่ในรัศมี ที่ห่างจากที่พำนักระหว่าง 40-60 กิโลเมตร ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นตัวชี้วัดความเป็นคนทันสมัย ของพระครูพิศาลธรรมภาณีประการหนึ่ง คือการสัมผัสกับสังคมภายนอก (Cosmopolitaness) ด้วยการเดินทางออกจากหมู่บ้าน การติดต่อกับข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการเปิดรับ สื่อต่าง ๆ จากสังคมภายนอก (Cossmolite mass Media)

นอกจากความแตกต่างในถิ่นพำนักแล้วยังพบว่าพระครูพิศาลธรรมภามีความแตกต่างในการเผยแพร่ธรรมและอบรมวิธีสวดมนต์แก่ประชาชนด้วยการใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ เช่น การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งวารสาร หนังสือธรรม โดยมีเครื่องพิมพ์เป็นของวัดเอง นอกนั้นยังผลิตภาพยนตร์ 16 มม. สไลด์ วิดีทัศน์ แผ่นภาพ แผ่นพับ แลบบันทึกคำสอนธรรมะ (ดูรายละเอียดประกอบในภาคผนวก ง.)

การมุ่งพัฒนาชนบทในด้านการพัฒนาจิตใจนอกจากจะพบในงานโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองแล้ว พระครูพิศาลธรรมภามียังได้ดำเนินการพัฒนาจิตใจประชาชน เป็นการถาวรโดยการดำเนินการ เปิดโรงเรียนสอนปริยัติธรรม ณ วันที่พำนัก และเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในหมู่บ้านเชียงอีกด้วย อันเป็นข้อแตกต่างจากการพัฒนาของพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่เน้นการพัฒนาด้านวัตถุ หรือการพัฒนาจิตใจร่วมกับการพัฒนาด้านวัตถุ

กรณีศึกษาโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง จังหวัดอุตรธานี อันเป็นการประสานการพัฒนาชนบทร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐกับพระสงฆ์ เพื่อให้ขบวนการพัฒนาของรัฐและประชาชนให้ชนบทมีการยกระดับคุณภาพชีวิต ควรที่รัฐบาลและองค์กรภาคเอกชนต่าง ๆ น่าจะได้สนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง เพราะการที่รัฐยังขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ในแง่จำนวน และความสามารถ นำที่รัฐจะได้ให้ความสนใจอย่างจริงจัง ด้วยการส่งเสริมให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน คือ วัด บ้าน โรงเรียน ให้เกิดความราบรื่นในการทำงานและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

นอกจากที่รัฐได้ตระหนักแล้วว่าสถาบันสงฆ์ เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในชนบทซึ่ง เป็นส่วนใหญ่ของประเทศ พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสังคมไทย ในฐานะที่พระสงฆ์สามารถเป็นสื่อบุคคลในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี การให้การศึกษาร่วมกับพระสงฆ์อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพของสงฆ์ จะเป็นการสนับสนุนนโยบายการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการ เป็นผู้นำการพัฒนาจิตใจ ในโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ระหว่างกลุ่มตัวอย่างต่างพื้นที่กัน เพื่อให้ เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการปรับปรุงงานพัฒนาต่อไป

2. ควรได้มีการศึกษาประสิทธิภาพของสื่อต่าง ๆ ที่พระสงฆ์นำมาใช้ในการ เผยแพร่ คำสั่งสอนในแนวทางพุทธศาสนา เช่น สื่อเทปบันทึกเสียง ภาพยนต์ สไลด์ สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ ธรรมะ แผ่นพับ ตลอดจนวิธีทัศนคติว่าสื่อใดจะมีประสิทธิภาพต่อพัฒนาชนบทได้มากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาเพิ่ม เติมบทบาทของพระสงฆ์ในการ เป็นผู้สร้างแรงจูงใจ (Motivation) อันเป็นการนำทฤษฎีจิตวิทยามาวิเคราะห์การตัดสินใจร่วมโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

ข้อเสนอแนะสำหรับโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง บ้านห้วยยาง จังหวัดอุดรธานี

โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นโครงการหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่มีอยู่ใน บ้านห้วยยาง ตำบลโพนสูง อำเภอไชยวาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นหมู่บ้าน อพป.

(อาสาพัฒนาป้องกันชาติ) ที่รัฐมุ่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนด้วย การระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐและ เอกชน เข้าร่วมพัฒนานำชาวบ้านให้มีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

พระสงฆ์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกับกลไกของรัฐในด้านการพัฒนา จิตใจให้ชาวบ้านมีคุณธรรม ศีลธรรมอันดี กิจกรรมทั้งหลายในการพัฒนาด้าน เป็นไปในลักษณะ กำหนดแนวทางมาจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง คือรัฐโดยหน่วยงาน 4 กระทรวงหลักเป็นผู้กำหนด แนวนโยบายการพัฒนา ชาวบ้านเป็นผู้รับการปฏิบัติอันเป็นจุดค้ำยันของงานพัฒนาชนบท เช่นเดียวกับ โครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยางที่ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมกำหนด แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านของตน จึงเสนอแนะข้อคิดต่อไปนี้

1. รัฐควรลดบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน แล้วให้ประชาชน ในหมู่บ้าน เป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาเอง โดยมีบุคลากรของรัฐ เป็นที่ เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะแนว ทางเท่านั้น

2. รัฐควรงส่งเสริมสนับสนุนผู้นำ (opinion leader) ในหมู่บ้านทั่วชายฝั่งได้พัฒนาการเป็นผู้นำได้อย่างแท้จริง

3. พระสงฆ์ในหมู่บ้านทั่วชายฝั่งควรรพยายามไฝ่หาความรู้เพิ่มเติมทั้งโดยการศึกษา ค้นคว้าเอง หรือการเข้าฝึกอบรม หรือการประชุมสัมมนา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางความคิดเกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมตลอดจนเทคนิควิทยาการในการเผยแพร่ข่าวสารแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ควรรพยายามฝึกฝนพระสงฆ์ภายในวัดของหมู่บ้านให้เข้าร่วมในงานโครงการแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อเป็นผู้ช่วยในการประสานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างทายาท พระสงฆ์นักพัฒนา เพื่อเตรียมไว้สำหรับการสืบทอดการทำงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย